

DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG INKLUDERINGSDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 106

(2008–2009)

Om lov om endringer i folketrygdloven mv.
(tilpasninger i folketrygdens regelverk
som følge av pensjonsreformen)

Innhold

1	Proposisjonens hovedinnhold	5	7	Frist for framsettelse av krav	17
2	Bakgrunnen for lovforslaget	6	7.1	Innledning	17
3	Pensjon og overgangsstonad til gjenlevende ektefelle	8	7.2	Hovedtrekk ved gjeldende regler	17
3.1	Innledning	8	7.3	Høring	17
3.2	Hovedtrekk ved gjeldende ordning	8	7.4	Departementets vurdering og forslag	17
3.3	Høring	8	8	Lovtekniske justeringer og klargjøringer	19
3.4	Departementets vurdering og forslag	9	8.1	Antatte framtidige pensjonspoeng ved omsorgsarbeid	19
3.5	Forholdet mellom ytelser til gjenlevende ektefelle og fleksibel alderspensjon	10	8.2	Minstepensjonsnivå for pensjonist som forsørger ektefelle	19
4	Alderspensjon til gjenlevende ektefelle	11	8.3	Garanti for opptjente rettigheter ved utløpet av 2009	19
4.1	Innledning	11	8.4	Tilpasning av krav til opptjening ved unntak for forutgående medlemskap de siste tre årene fram til uføretidspunktet eller dødsfallet	19
4.2	Hovedtrekk ved gjeldende ordning	11	9	Økonomiske og administrative konsekvenser	21
4.3	Høring	11	10	Merknader til de enkelte paragrafene i lovforslaget	22
4.4	Departementets vurdering og forslag	12	10.1	Endringer i folketrygdloven	22
4.5	Beregning av uførepensjon til gjenlevende ektefelle	13	10.2	Endringer i lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon)	24
5	Forsørgingstillegg	14	Forslag til lov om endringer i folketrygdloven mv. (tilpasninger i folketrygdens regelverk som følge av pensjonsreformen)	26	
5.1	Innledning	14			
5.2	Hovedtrekk ved gjeldende ordning	14			
5.3	Høring	14			
5.4	Departementets vurdering og forslag	15			
6	Avkorting av pensjon under visse typer institusjonsopphold	16			
6.1	Innledning	16			
6.2	Hovedtrekk ved gjeldende ordning	16			
6.3	Høring	16			
6.4	Departementets vurdering og forslag	16			

DET KONGELIGE
ARBEIDS- OG INKLUDERINGSDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 106

(2008–2009)

Om lov om endringer i folketrygdloven mv. (tilpasninger i folketrygdens regelverk som følge av pensjonsreformen)

*Tilråding fra Arbeids- og inkluderingsdepartementet av 26. juni 2009,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

Arbeids- og inkluderingsdepartementet legger med dette fram forslag til endringer i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven) og lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon). Gjennom sistnevnte lov ble det blant annet innført nye opptjeningsregler, levealdersjustering, fleksibelt uttak fra 62 år og nye regler for regulering av alderspensjon. Det ble dessuten vedtatt tilpasninger i alderspensjon opptjent etter dagens regler. Disse pensjonene skal fra 1. januar 2011 være omfattet av nye regler om fleksibelt uttak, levealdersjustering og ny regulering.

Innføring av fleksibel alderspensjon fra folketrygden gjør det nødvendig med tilpasninger i reglene om pensjon til gjenlevende ektefelle og barn. I denne proposisjonen foreslås det nødvendige tilpasninger fra 1. januar 2011. Endelig tilpasning av disse ytelsene til ny alderspensjon vil bli vurdert senere, se kapittel 2 om nærmere bakgrunn for forslagene. Det foreslås også tilpasninger i reglene om avkorting av alderspensjon ved langvarig opphold på visse typer institusjoner, forsørgingstillegg og frister for å fremme krav om alderspensjon.

I kapittel 3 foreslår departementet at pensjon og overgangsstønad til gjenlevende ektefelle skal beregnes på grunnlag av avdødes pensjonsopptjening

som i dag. Ytelsene skal fortsatt kunne gis fram til 67 år og reguleres gjennom endringer i grunnbeløpet (G).

I kapittel 4 foreslås det at den gjenlevende ektefellen skal ha rett til en tilleggspensjon beregnet på grunnlag av 55 prosent av egen og avdødes opptjente tilleggspensjon (kombinert tilleggspensjon) også ved fleksibelt uttak av alderspensjon. Hele pensjonen vil bli justert for gjenlevendes uttakstidspunkt dersom denne pensjonen er tatt ut i 2011 eller senere.

I kapittel 5 foreslås det at forsørgingstilleggene for alderspensjonister løsrives fra G og knyttes til minste pensjonsnivå.

Alderspensjon skal som i dag avkortes ved langvarige opphold i visse helseinstitusjoner og fengsel. Det foreslås i kapittel 6 at den delen av avkorting som i dag knyttes til G, i stedet skal knyttes til minste pensjonsnivå.

I kapittel 7 foreslår departementet at alderspensjonen tidligst skal kunne utbetales fra og med måneden etter at kravet ble framsatt.

Kapittel 8 gjelder enkelte andre lovtekniske justeringer.

Kapittel 9 omhandler økonomiske og administrative konsekvenser.

2 Bakgrunnen for lovforslaget

Endringene som ble vedtatt i folketrygdloven ved lov 5. juni 2009 nr. 32, jf. Ot.prp. nr. 37 (2008-2009) var en nærmere konkretisering og lovfesting av to brede pensjonsforlik i Stortinget i 2005 og 2007.

Dagens regler for opptjening og beregning av alderspensjon vil gjelde fullt ut for personer født til og med 1953, og vil fases gradvis ut for årskullene 1954-1962. Dette innebærer at det fram til 2016 – da 1954-kullet fyller 62 år – bare vil ytes pensjon etter dagens regler. Fra og med 1963-kullet vil de nye reglene gjelde fullt ut.

Alderspensjon opptjent etter dagens regler kan fra 2011 tas ut fleksibelt mellom 62 og 75 år. Pensjonen kan tas ut helt eller delvis og kan kombineres med arbeid uten at den avkortes. Flexibelt uttak gjennomføres ved at opptjente rettigheter i form av grunnpensjon og tilleggspensjon (basispensjon) divideres med et forholdstall. Pensjonsbeløpet som da framkommer, vil være justert for endringer i levealderen og for uttakstidspunkt. Eventuell andel av alderspensjonen som ikke tas ut, utgjør vedkommendes restpensjon. Forholdstallene bidrar til at forventet nåverdi av samlede pensjonsutbetalinger vil være uavhengig av uttakstidspunkt, og pensjonen blir høyere jo senere den tas ut.

Forholdstallene fastsettes med utgangspunkt i de enkelte årskullenes forventede gjenstående levetid på ulike uttakstidspunkt. Dersom nye årskull av pensjonister forventes å leve lenger, betyr det at en må arbeide noe lenger for å opprettholde samme kompensasjonsnivå som tidligere årskull. Det innebærer også at pensjonsnivået ved et gitt uttakstidspunkt vil bli noe lavere når levealderen i befolkningen øker. Den enkelte kan kompensere for denne levealdersjusteringen ved å utsette pensjonsuttaket.

De nye reguleringsprinsippene som innføres fra 2011, skal gjelde alle alderspensjonister. Alderspensjon under utbetaling skal ikke lenger reguleres med grunnbeløpet, men med lønnsveksten og deretter fratrekkes 0,75 prosent. Satsene for minste pensjonsnivå (opptjening etter dagens regler) og satsene for garantipensjon (opptjening etter nye regler) reguleres med lønnsveksten justert for effekten av levealdersjusteringen for 67-åringer i reguleringsåret. Pensjon under opptjening skal fort-

satt reguleres i takt med lønnsveksten for arbeidstakerne.

Pensjonsreformen omfatter hele pensjonssystemet, og det er nødvendig å gjøre tilpasninger i andre lover og i folketrygdens øvrige regelverk. I denne proposisjonen foreslås det tilpasninger som skal gjelde fra 1. januar 2011, fordi det fra dette tidspunktet innføres endringer i alderspensjon beregnet etter dagens regler. Det gjelder blant annet tilpasning av ytelser til etterlatte, og visse ytelser som i dag beregnes i forhold til grunnbeløpet.

I forbindelse med pensjonsforliket i Stortinget i 2005 ble det blant annet bestemt at etterlattepensjon i folketrygden skal utredes når Stortinget har tatt stilling til ny opptjeningsmodell for alderspensjon i folketrygden. Departementet vil vurdere folketrygdens ytelser til etterlatte tilpasset ny alderspensjon i det videre arbeidet med pensjonsreformen.

Departementet sendte 3. april 2009 et forslag til enkelte tilpasninger i deler av folketrygdens regelverk på høring. Høringsfristen var 18. mai 2009.

Høringsnotatet ble sendt til:

Akademikerne
Arbeidsgiverforeningen Spekter
Arbeids- og velferdsdirektoratet
De Selvstendige Kommunale Pensjonskasser og Norske Pensjonskassers Forening
Den norske aktuarforening
Departementene og Statsministerens kontor
Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon
Finansnæringens Hovedorganisasjon
HSH
Kommunal Landspensjonskasse
Kredittilsynet
KS
Landsforeningen for hjerte- og lungesyke
Landslaget for offentlige pensjonister
Landsorganisasjonen i Norge
Likestillings- og diskrimineringsombudet
Næringslivets Hovedorganisasjon
Norges Ingeniør- og Teknologorganisasjon
Norges Bondelag
Norges Bygdekvinnelag
Norges Kvinne- og Familieforbund

Norsk Journalistlag
Norsk Pensjon AS
Norsk Pensjonistforbund
Pensjonistpartiet
Pensjonstrygden for sjømenn
Seniorsaken
Senter for seniorpolitikk
Sparebankforeningen
Statens Pensjonskasse
Statens Seniorråd
Statistisk sentralbyrå
Unio
Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund

Følgende instanser har meddelt at de ikke har merknader:

Barne- og likestillingsdepartementet
Fiskeri- og kystdepartementet
Forsvarsdepartementet
Helse- og omsorgsdepartementet
Justis- og politidepartementet
Kommunal- og regionaldepartementet
Kunnskapsdepartementet
Landsbruks- og matdepartementet
Landslaget for offentlige pensjonister

Likestillings- og diskrimineringsombudet
Miljøverndepartementet
Næringslivets Hovedorganisasjon
Nærings- og handelsdepartementet
Pensjonstrygden for sjømenn
Samferdselsdepartementet
Utenriksdepartementet

Følgende instanser har hatt merknader:

Arbeids- og velferdsdirektoratet
De Selvstendige Kommunale Pensjonskasser og
Norske Pensjonskassers Forening
Finansnæringens Hovedorganisasjon
Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon
Landsorganisasjonen i Norge
Norsk Pensjonistforbund
Sparebankforeningen
Statens Pensjonskasse
Statistisk sentralbyrå
Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund

Det vises til omtalen av høringsinstansenes merknader under behandlingen av de ulike forslagene i proposisjonen.

3 Pensjon og overgangsstønad til gjenlevende ektefelle

3.1 Innledning

Departementet legger til grunn at dagens ordning med pensjon og overgangsstønad til gjenlevende ektefelle videreføres de første årene fra 2011, og foreslår at ytelsene skal beregnes på grunnlag av avdødes pensjonsopptjening, som i dag. Ytelsene skal fortsatt kunne gis fram til 67 år og reguleres gjennom endringer i grunnbeløpet (G).

Det foreslås videre at pensjon og overgangsstønad til gjenlevende ektefelle faller bort dersom vedkommende tar ut egen alderspensjon.

3.2 Hovedtrekk ved gjeldende ordning

Etter folketrygdloven kapittel 17 kan det på visse vilkår gis pensjon til gjenlevende ektefelle under 67 år. Formålet med pensjon til gjenlevende ektefelle er å sikre inntekt når forsørgeren dør og den gjenlevende helt eller delvis ikke er i stand til å forsørge seg selv. Retten til pensjon er blant annet betinget av ekteskapets varighet eller om man hadde barn med den avdøde. Dersom vilkårene for pensjon ikke er oppfylt, kan det etter nærmere bestemte regler gis overgangsstønad. Reglene gjelder også for registrerte partnere og for visse grupper samboere (felles barn eller tidligere gift med hverandre).

Pensjon (og overgangsstønad) beregnes på grunnlag av avdødes opptjening, og er ellers bygd opp som de øvrige pensjonene i folketrygden med grunnpensjon, tilleggspensjon og/eller sært tillegg. Grunnpensjon og sært tillegg beregnes på grunnlag av den avdødes trygdetid (eventuelt beregnet fram til 67 år). Tilleggspensjonen utgjør 55 prosent av den avdødes tilleggspensjon som alderspensjonist eller uførepensjonist. Dersom den avdøde ikke var pensjonist, regnes det med opptjening fram til 67 år på samme måte som om avdøde var blitt ufør på tidspunktet for dødsfallet. Var avdøde over 67 år uten å ha tatt ut alderspensjon, avledes ytelsen av en beregnet alderspensjon der også rettigheter opptjent etter 67 år tas med.

Pensjonen blir redusert på grunnlag av arbeidsinntekt som den gjenlevende har (faktisk inntekt)

eller kan forventes å få (forventet inntekt). Pensjonen reduseres med 40 prosent av den faktiske eller forventede arbeidsinntekten over et fribeløp som er halvparten av G. Er den gjenlevende ektefellen under 55 år, skal det som regel legges til grunn en forventet inntekt på minst 2 G.

Retten til pensjon faller bort dersom vedkommende gifter seg igjen, fyller 67 år, får uførepensjon eller avtalefestet pensjon (AFP). Pensjonen er dermed subsidiær i forhold til de andre pensjonsytelsene.

Ved utgangen av 2008 var det om lag 23 000 som mottok pensjon til gjenlevende ektefelle. I perioden fra 1999 til 2008 er antallet redusert fra 28 000 til 23 000 personer (med nær 18 prosent). Om lag 47 prosent er mellom 60 og 67 år, 49 prosent er i alderen 40 til 59 år og 4 prosent er under 40 år.

3.3 Høring

I departementets høringsnotat av 3. april 2009 ble det vist til at det fra 2011 kan tas ut alderspensjon fra 62 år, og pensjonen vil være høyere jo senere den tas ut. Med innføring av fleksibelt uttak av alderspensjon er det et spørsmål om pensjonen til gjenlevende ektefelle skal beregnes på grunnlag av avdødes pensjonsopptjening, eller på grunnlag av den løpende pensjonen. I dag er denne problemstillingen ikke relevant, da alderspensjon ikke kan tas ut fleksibelt.

Dersom det tas utgangspunkt i avdødes løpende alderspensjon, vil pensjonen til gjenlevende bli lavere jo tidligere avdøde tok ut sin pensjon, og høyere jo senere pensjonen var tatt ut. I høringsnotatet ble det redegjort for at det kan sies å være i tråd med dagens prinsipper å ta utgangspunkt i den løpende pensjonen. Imidlertid antas det å bli mange tidligpensjonister som kombinerer pensjonen med arbeidsinntekt (og fortsatt pensjonsopptjening) slik at pensjonen i mindre grad enn i dag vil avspeile ekteparets samlede inntekter før dødsfallet.

Departementet foreslo i høringsnotatet at ytelsen beregnes på grunnlag av avdødes pensjonsopptjening. Den gjenlevende vil dermed være sikret

samme nivå på ytelsen som i dag, det vil si uten hensyn til endringene i dagens alderspensjon fra 2011. Pensjonsrettighetene framskrives til og med det 66. året hvis avdøde var under 67 år. Hvis avdøde var over 67 år, legges faktisk opptjening til grunn.

Det framgår av høringsnotatet at departementet ikke ser behov for å vurdere regelendringer dersom avdøde mottok uførepensjon, eller var under 67 år og ikke hadde tatt ut alderspensjon. I slike tilfeller vil gjenlevende som i dag få beregnet ytelsen på grunnlag av avdødes uførepensjon, eller som om avdøde var blitt ufør på tidspunktet for dødsfallet.

I høringsnotatet ble det videre lagt til grunn at pensjon til gjenlevende skal reguleres med G som i dag, det vil si at den reguleres med lønnsveksten i samfunnet på linje med andre ytelser som gis i yrkesaktiv alder. Videre ble det foreslått at ytelsen fortsatt skal gis fram til fylte 67 år.

De av høringsinstansene som har uttalt seg, støtter forslaget.

3.4 Departementets vurdering og forslag

Tilleggspensjonen til gjenlevende ektefelle utgjør 55 prosent av avdødes tilleggspensjon, og grunnpensjon/sært tillegg fastsettes på grunnlag av den avdødes trygdetid. Fleksibel alderspensjon og levealdersjustering innebærer at opptjent pensjon fra 2011 skal justeres med vedkommendes forholdstall på uttakstidspunktet, slik at opptjeningen bare vil være et utgangspunkt for pensjonsberegningen. I de tilfellene hvor en avdød ektefelle hadde tatt ut fleksibel alderspensjon, må det derfor tas stilling til om pensjonen til gjenlevende skal utgjøre 55 prosent av opptjente rettigheter, eller 55 prosent av utbetalt pensjon. I sistnevnte tilfelle vil gjenlevendes ytelse kunne bli høyere eller lavere enn i dag, avhengig av avdødes pensjoneringsatferd.

Dersom man skulle legge avdødes løpende tilleggspensjon til grunn for beregningen av ytelser til gjenlevende ektefelle, ville dette riktignok gi en sterkere sammenheng mellom nivået på ytelsen som falt bort, og den avledede ytelsen. Dette ville imidlertid bety at de nye reglene om fleksibilitet, levealdersjustering og regulering i alderspensjonen også ville påvirke ytelsesnivået til gjenlevende ektefeller. Departementet vil bemerke at den nye fleksibiliteten i alderspensjonen er et gode for den enkelte. Pensjonisttilværelsen kan planlegges på bakgrunn av blant annet helse, arbeidsmuligheter og økonomi, og man kan foreta endringer i hele perioden som alderspensjonist. Det er imidlertid ikke

like naturlig at slike valg skal påvirke ytelsen til den gjenlevende. Pensjonen til gjenlevende er en behovsprøvd ytelse som inntektsprøves mot annen inntekt som den gjenlevende har eller kan forventes å få. Nivået på ytelsen er i dag basert på at det skal kunne medregnes framtidig pensjonsopptjening for avdøde fram til 67 år (eventuelt lengre dersom avdøde var over 67 år). Dersom man velger å ta utgangspunkt i løpende tilleggspensjon, kan ytelsen bli høyere eller lavere enn hva gjenlevende ville fått etter dagens regler med en fiksert pensjonsalder på 67 år. Departementet mener at det kan være uheldig om de nye reglene for uttak og regulering av alderspensjon skal påvirke nivået på ytelser til gjenlevende. En viser også til at hele ordningen vil bli gjennomgått i forbindelse med det videre arbeidet med pensjonsreformen, og at det derfor ikke bør foreslås endringer nå.

Departementet foreslår derfor at dagens ytelsesnivå bør videreføres inntil videre, og viser til at høringsinstansene har vært enige i dette. Forslaget innebærer at fleksibilitet og ny regulering ikke skal inngå som elementer i utmålingen av ytelser til gjenlevende. Disse elementene skal bare gjelde ens egen alderspensjon. Når gjenlevende selv blir alderspensjonist, foreslår departementet at avdødes rettigheter som skal medregnes i gjenlevendes alderspensjon beregnes på samme måte, det vil si på grunnlag av avdødes opptjening. Se kapittel 4.

Som i dag skal det foretas en uførepensjonsberegning hvis avdøde var under 67 år. Vanligvis blir det medregnet framtidig opptjening til og med det 66. året. Dersom avdøde var over 67 år, foreslår departementet at det foretas en alderspensjonsberegning etter folketrygdloven kapittel 3 hvor det tas hensyn til opptjening fram til dødsfallet, på samme måte som i dag.

Det vises til lovforslaget, § 3-23 første ledd.

Grunnpensjon (og særtillegg) fastsettes som nevnt på grunnlag av den avdødes trygdetid. Regler om trygdetid for ytelser til gjenlevende ektefelle framgår av folketrygdloven § 3-7. Departementet foreslår å endre bestemmelsen i tråd med forslaget ovenfor. Det innebærer at trygdetiden fastsettes som om avdøde hadde rett til uførepensjon på dødsfallstidspunktet hvis han eller hun var under 67 år. Var avdøde over 67 år, skal også trygdetid på grunnlag av opptjente pensjonspoeng tas med.

Det vises til lovforslaget, § 3-7.

Ytelsen til gjenlevende beregnes etter gunstige regler når dødsfallet skyldes yrkesskade, se folketrygdloven § 17-12. Som en følge av forslagene ovenfor, foreslås en omformulering i siste ledd for å presisere at det er den opptjente alderspensjonen

(uten eventuell levealdersjustering og regulering) som danner grunnlag for beregning av rettigheten.

Det vises til lovforslaget, § 17-12.

I departementets høringsnotat av 3. april 2009 ble reglene for barnepensjon gjennomgått. Barnepensjon beregnes som pensjon til gjenlevende ektefelle når begge foreldrene er døde, og disse reglene må derfor ses i sammenheng. Departementet foreslo å videreføre dagens regler for barnepensjon. Forslagene ovenfor, som innebærer en videreføring av gjeldende regler for ytelser til gjenlevende ektefelle, innebærer dermed også at dagens barnepensjon videreføres uendret.

3.5 Forholdet mellom ytelser til gjenlevende ektefelle og fleksibel alderspensjon

Departementet legger til grunn at pensjon eller overgangsstønad til gjenlevende fortsatt skal kunne ytes fram til fylte 67 år.

Fleksibelt uttak av alderspensjon innebærer at den enkelte på visse vilkår kan ta ut pensjonen allerede fra 62 år. Dette reiser spørsmål om en gjen-

levende skal kunne motta både pensjon som gjenlevende ektefelle og i tillegg egen alderspensjon i alderen 62-67 år. Departementet viser til at pensjon eller overgangsstønad til gjenlevende ektefelle skal sikre inntekt for en person som ikke kan forsørge seg selv ved eget arbeid, og ytelsen er dermed subsidiær i forhold til annen inntekt. Dersom vedkommende fyller vilkårene for å ta ut alderspensjon før fylte 67 år og ønsker å gjøre dette, finner departementet det naturlig at den behovsprøvde ytelsen bortfaller. Departementet foreslo i høringsnotatet at man i slike tilfeller må velge mellom ytelsene. Ingen av høringsinstansene har hatt merknader til forslaget.

Ved overgang til alderspensjon vil eventuelle rettigheter etter avdøde beregnes inn i den gjenlevendes egen alderspensjon, se nærmere kapittel 4.

Av ovennevnte følger det at en person som allerede har tatt ut alderspensjon når han eller hun blir etterlatt, ikke kan stanse alderspensjonen til fordel for pensjon til gjenlevende. Også i slike tilfeller vil eventuelle rettigheter etter avdød ektefelle bli beregnet inn i vedkommendes alderspensjon, se kapittel 4.

Det vises til lovforslaget, § 17-11.

4 Alderspensjon til gjenlevende ektefelle

4.1 Innledning

Departementet foreslår at reglene om beregning av alderspensjon til gjenlevende ektefelle videreføres i dagens alderspensjon inntil videre. Det foreslås at det ved beregning av såkalt kombinert tilleggspensjon benyttes 55 prosent av avdødes tilleggspensjon, uten hensyn til nye regler om levealdersjustering og regulering av alderspensjon. Også reglene om at avdødes trygdetid skal benyttes hvis den er lengre, foreslås videreført.

Departementet foreslår videre at den delen av pensjonen som beregnes på grunnlag av avdødes opptjening, skal kunne tas ut fleksibelt sammen med egenopptjent alderspensjon, men ikke medregnes ved vurderingen av retten til å ta ut pensjon før fylte 67 år.

4.2 Hovedtrekk ved gjeldende ordning

Alderspensjonen beregnes etter gunstigere regler når vedkommende oppfyller de generelle vilkårene for rett til pensjon til gjenlevende ektefelle.

Gjenlevende ektefelle har rett til en kombinert tilleggspensjon som utgjør 55 prosent av summen av egen tilleggspensjon og den avdødes tilleggspensjon dersom beløpet er høyere enn egen tilleggspensjon. Det er dermed det relative forholdet mellom ektefellenes tilleggspensjoner som avgjør om det skal gis en kombinert tilleggspensjon, og ikke om den gjenlevendes tilleggspensjon er lav isolert sett. Dersom gjenlevende ikke har tjent opp egen tilleggspensjon, ytes 55 prosent av den avdødes tilleggspensjon.

Grunnpensjonen og eventuelt sært tillegg fastsettes på grunnlag av avdødes trygdetid dersom denne er lengre enn gjenlevendes trygdetid.

Dersom vedkommende gifter seg igjen, ytes alderspensjon utelukkende på grunnlag av egen opptjening.

Ved utgangen av 2008 mottok om lag 109 300 alderspensjonister en tilleggspensjon helt eller delvis basert på en avdød ektefelles opptjening. Dette ut-

gjør om lag 17 prosent av samtlige alderspensjonister.

4.3 Høring

I høringsnotatet av 3. april 2009 ble det vist til at tilpasning av folketrygdens ytelser til etterlatte til ny alderspensjon vil bli nærmere utredet. Forslagene i høringsnotatet gjelder tilpasninger fra 2011 i påvente av mer varige løsninger.

På samme måte som ved pensjon til gjenlevende ektefelle, ble det i høringsnotatet foreslått at det skal tas utgangspunkt i avdødes opptjening framskrevet til og med det 66. året også i de tilfeller der avdøde har tatt ut hel eller delvis alderspensjon før fylte 67 år. Dersom avdøde hadde fylt 67 år, medregnes eventuell opptjening etter 67 år, som i dag. En eventuell kombinert tilleggspensjon beregnes uten forholdstall både for avdødes og gjenlevendes tilleggspensjon. Deretter utmåles pensjonen med gjenlevendes forholdstall. Det tas hensyn til ulik regulering av pensjon under opptjening og utbetaling.

Det ble videre foreslått at den delen av pensjonen som beregnes på grunnlag av avdødes opptjening, skal kunne tas ut fleksibelt sammen med egenopptjent alderspensjon, men ikke medregnes ved vurderingen av retten til å ta ut pensjon før fylte 67 år.

Statistisk sentralbyrå (SSB) uttaler at det er to alternative måter å tilpasse dagens regler på. Man kan benytte den gjenlevendes eget forholdstall og regulering på den arvede rettigheten, noe som sikrer aktuarisk nøytralitet og er i tråd med formålet med pensjonsreformen. Alternativt kan man benytte den avdødes forholdstall og regulering, slik at den gjenlevende skal være sikret 55 prosent av den felles økonomien ekteparet hadde som pensjonistpar på det tidspunktet forsørgeren døde. SSB mener det siste alternativet vil representere en videreføring av dagens system for en klar majoritet av de som blir etterlatte.

Arbeids- og velferdsdirektoratet er enig med departementet i at gjenlevendes eget forholdstall og regulering bør benyttes på den arvede rettigheten,

og har innspill til nærmere konkretisering til hvordan dette kan gjøres.

Når det gjelder forslaget om at rettigheter etter en avdød ektefelle skal kunne tas ut sammen med alderspensjon før fylte 67 år, uttaler Arbeids- og velferdsdirektoratet at den enkleste løsningen er at det ikke gis slike rettigheter i egen alderspensjon før fylte 67 år. Den gjenlevende må da før fylte 67 år velge mellom egen alderspensjon eller inntektsprøvd pensjon til gjenlevende ektefelle. Dersom det skal gis rettigheter etter en avdød ektefelle før fylte 67 år, slutter direktoratet seg for øvrig til departementets vurdering om at disse ikke kan medregnes ved vurdering av retten til pensjon fra 67 år, da de ikke nødvendigvis er livsvarige.

Landsorganisasjonen i Norge (LO) er enig i at den gjenlevende skal få ta ut alderspensjon beregnet med rettigheter etter en avdød ektefelle fra det året vedkommende tar ut alderspensjon.

Norsk Pensjonistforbund (NPF) ber departementet vurdere å ta hensyn til rettigheter etter en avdød ektefelle ved vurdering av om vedkommende oppfyller kravet til å ta ut pensjon før fylte 67 år. Det antas at få etterlatte vil få endret sivilstanden, og at dette vil være viktig for etterlatte med dårlig opptjening.

4.4 Departementets vurdering og forslag

Alderspensjon kan tas ut fleksibelt mellom 62 og 75 år fra 2011. Departementet foreslo i høringsnotatet at hele alderspensjonen, inkludert eventuelle rettigheter etter en avdød ektefelle, skal kunne tas ut fleksibelt. Dette innebærer at en gjenlevende ektefelle har rett til å få medregnet avdødes pensjonsopptjening i alderspensjonen også ved uttak av hel eller delvis pensjon før 67 år.

Departementet viser til at rettigheter etter en avdød ektefelle er en del av gjenlevendes egen alderspensjon. Det kan oppleves urimelig dersom en alderspensjonist som blir etterlatt mellom 62 og 67 år, ikke får medregnet disse rettighetene rett etter dødsfallet, men først fra fylte 67 år. Det forslås derfor at rettigheter etter en avdød ektefelle medregnes i vedkommendes alderspensjon også ved uttak før 67 år.

Det vises til lovforslaget, § 19-16 første ledd

Før at alle skal være sikret et minste inntektsnivå i alderdommen, er det et vilkår for å ta ut alderspensjon før 67 år at pensjonen minst må tilsvare minste pensjonsnivå ved full trygdetid når vedkommende fyller 67 år. NPF uttaler at det bør tas hensyn til rettigheter etter en avdød ektefelle ved

vurdering av om kravet til å ta ut pensjon før fylte 67 år er oppfylt. Departementet viser til at rettigheter etter en avdød ektefelle kan falle bort. I slike tilfeller vil alderspensjonen bli omregnet og kan bli lavere enn minstepensjonsnivået. Departementet mener at reglene må utformes slik at en unngår slike tilfeller. Det vises for øvrig til at mange etterlatte vil ha rett til å få utbetalt pensjon til gjenlevende ektefelle fram til 67 år. Departementet foreslår at rettigheter etter en avdød ektefelle ikke tas med ved vurderingen av om vilkåret for rett til uttak av alderspensjon før fylte 67 år er oppfylt.

Det vises til lovforslaget, § 19-16 sjette ledd.

På tilsvarende måte som for pensjon til gjenlevende ektefelle, er det et spørsmål om rettigheter som inngår i beregningen av alderspensjonen etter en avdød ektefelle, skal fastsettes på grunnlag av avdødes pensjonsopptjening eller faktisk utbetalt alderspensjon.

Departementet viser til drøftingen under avsnitt 3.4 hvor det framgår at det kan være uheldig om de nye reglene for uttak og regulering av alderspensjon skal påvirke nivået på den gjenlevendes pensjon. Departementet mener de samme hensynene gjør seg gjeldende ved beregning av alderspensjon til gjenlevende ektefeller. For øvrig bør dagens nivå på ytelsene videreføres inntil mer varige løsninger er vurdert. En ordning der tilleggspensjon som er avledet etter en avdød ektefelle beregnes på grunnlag av utbetalt tilleggspensjon, slik SSB går inn for, vil representere en endring i forhold til dagens ytelsesnivå.

Departementet foreslår at tilleggspensjon som er avledet etter en avdød ektefelle, fastsettes på grunnlag av avdødes pensjonsopptjening fram til dødsfallet. Dersom ektefellen døde før fylte 67 år, beregnes pensjonen med framtidig opptjening fram til 67 år. Dette sikrer at den gjenlevende får 55 prosent av summen av ektefellens samlede pensjonsopptjening ved beregningen av sin egen alderspensjon. Den gjenlevende har videre rett til grunnpensjon fastsatt på bakgrunn av avdødes trygdetid dersom denne er lengre.

Det vises til lovforslaget, § 3-7, § 3-23 tredje ledd og § 19-16 andre ledd.

Departementet foreslår at hele alderspensjonen, medregnet rettigheter etter avdød ektefelle, justeres med den gjenlevendes forholdstall og eventuelle pensjonsgrad.

Dersom vedkommende allerede har tatt ut alderspensjon og senere blir etterlatt, skal alderspensjonen omregnes. Grunnpensjonen skal justeres for endret sivilstand og eventuelt økt trygdetid dersom avdødes trygdetid var lengre enn gjenlevendes trygdetid. Tilleggspensjonen beregnes som nevnt i

§ 3-23 tredje ledd. Det skal tas hensyn til gjenlevenes regulering av egen alderspensjon og eventuell levealdersjustering og fleksibelt uttak. Dette gjøres ved at grunnpensjonen og tilleggspensjonen beregnet etter § 3-7 og § 3-23 tredje ledd, multipliseres med forholdet mellom den gjenlevenes grunnpensjon på omregningstidspunktet og gjenlevenes egenopptjente grunnpensjon fastsatt etter folketrygdloven kapittel 3 (det vil si før levealdersjustering og regulering). Departementet foreslår at regler om slik omregning gis i forskrift.

Gjeldende regler om at alderspensjon ytes på grunnlag av egen opptjening dersom vedkommende gifter seg igjen, videreføres.

Det vises til lovforslaget, § 19-16 tredje til femte ledd og sjuende ledd.

4.5 Beregning av uførepensjon til gjenlevende ektefelle

I likhet med alderspensjon beregnes uførepensjon etter gunstigere regler når vedkommende fyller de generelle vilkårene for rett til pensjon til gjenle-

de ektefelle. Uførepensjonen beregnes på grunnlag av den avdødes grunnpensjon og 55 prosent av summen av egen tilleggspensjon og den avdødes tilleggspensjon dersom dette gir et høyere beløp enn grunnpensjon og tilleggspensjon beregnet på grunnlag av egen opptjening.

På samme måte som ved beregning av pensjon til gjenlevende ektefelle og alderspensjon til gjenlevende ektefelle, foreslår departementet at det ved beregningen av uførepensjon til gjenlevende ektefelle tas utgangspunkt i avdødes pensjonsopptjening fram til dødsfallet, og ikke den alderspensjonen avdøde eventuelt mottok på tidspunktet for dødsfallet. Dersom avdøde var under 67 år, beregnes det framtidig opptjening fram til 67 år.

Det vises til lovforslaget, § 3-7 og § 3-23 andre ledd.

5 Forsørgingstillegg

5.1 Innledning

Departementet foreslår at forsørgingstilleggene til alderspensjonister løsrives fra grunnbeløpet (G) og i stedet knyttes til minste pensjonsnivå. Det foreslås at forsørgingstillegg gis fra fylte 67 år, som i dag.

5.2 Hovedtrekk ved gjeldende ordning

Alderspensjonister som forsørger ektefelle og/eller barn under 18 år, kan få inntektsprøvd forsørgingstillegg etter folketrygdloven §§ 3-24 og 3-25, jf. § 3-26. Likestilt med ektefelle er registrerte partnere og samboere som har felles barn eller tidligere har vært gift med hverandre.

Fullt barnetillegg tilsvarer 40 prosent av G for hvert barn. Hvis pensjonistens grunnpensjon er redusert på grunn av mindre enn 40 års trygdetid, blir tillegget tilsvarende mindre. Bor foreldrene sammen, inntektsprøves tillegget mot begge foreldrenes inntekt etter nærmere regler. Det ytes ikke barnetillegg for barn som har egen inntekt/stønad større enn G.

Fullt ektefellestillegg utgjør 50 prosent av forsørgerens grunnpensjon. For personer mellom 69 og 70 år ses det bort fra eventuell reduksjon i pensjonen som skyldes inntektsprøving. Det er et vilkår at ektefellen er forsørget. Dersom ektefellen har inntekt over G eller mottar uførepensjon, foreløpig uførepensjon, alderspensjon eller avtalefestet pensjon, ytes det ikke ektefellestillegg.

Forsørgingstilleggene inntektsprøves mot blant annet alderspensjon, arbeidsinntekt, pensjonsytelser fra annen pensjonsordning eller individuell pensjonsforsikring, livrente, gavepensjon og lignende, og avkortes med 50 prosent av den inntekten som overstiger et fribeløp. Fribelet for ektefellestillegg tilsvarer 3,3366 G (243 175 kroner med G pr. 1. mai 2009), for barnetillegg der foreldrene ikke bor sammen 2,6433 G (192 646 kroner) og for barnetillegg der foreldrene bor sammen 3,7366 G (272 327 kroner). Fribelet øker med 0,4 G for hvert barn mer enn ett.

Dersom den forsørgede ektefellen er over 60 år,

har alderspensjonisten i tillegg rett til et særtillegg tilsvarende to ganger ordinær sats (dobbelst særtillegg). Dette gjelder selv om ektefellestillegget ikke kommer til utbetaling etter inntektsprøvingen. Se nærmere avsnitt 8.2.

I 2008 var det 3 284 alderspensjonister (hvorav 3 215 menn) som mottok ektefellestillegg og 496 alderspensjonister (hvorav 453 menn) som mottok barnetillegg. Dette tilsvarer en andel på henholdsvis 0,51 prosent og 0,08 prosent av alle alderspensjonister (642 815). Til sammenligning var antall mottakere om lag 34 000 i 1976.

5.3 Høring

I høringsnotatet av 3. april 2009 foreslo departementet at det tidligst skal kunne ytes forsørgingstillegg til alderspensjonen fra fylte 67 år og kun der vedkommende har tatt ut hel alderspensjon. Det ble videre foreslått at det ikke gis ektefellestillegg for en ektefelle som har *rett til* egen alderspensjon, men som foreløpig ennå ikke har søkt om pensjon, eller som har valgt å stanse pensjonen for en periode.

Fra 2011 skal alderspensjon under utbetaling ikke lenger reguleres i takt med grunnbeløpet. Departementet foreslo derfor at forsørgingstilleggene og fribelet i stedet knyttes til minste pensjonsnivå, slik at tilleggene utvikler seg i takt med det generelle nivået for minstepensjonen.

Yrkesorganisasjonenes sentralforbund (YS) mener tillegget må kunne gis fra første mulige uttak av fleksibel alderspensjon, og at grensen på 67 år virker kunstig når dette ikke lenger er den sentrale aldersgrensen i folketrygden. *Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon* (FFO) ønsker også at forsørgingstillegg til alderspensjonen skal kunne ytes fra 62 år. *Arbeids- og velferdsdirektoratet* slutter seg i hovedsak til departementets vurderinger og forslag, men har enkelte synspunkter på den praktiske gjennomføringen.

De øvrige høringsinstansene har enten støttet departementets forslag eller ikke hatt merknader.

5.4 Departementets vurdering og forslag

Muligheten for å kunne ta ut hel eller delvis alderspensjon før 67 år reiser spørsmålet om det skal være mulig å få forsørgingstillegg til alderspensjonen i perioden 62 til 67 år. Departementet vil bemerke at forsørgingstillegg er behovsprøvde ytelser som skal sikre pensjonister med forsørgingsansvar et visst inntektsnivå. Dette hensynet veier ikke like tungt i tilfeller hvor den enkelte selv har valgt å ta ut alderspensjonen tidlig. Dersom det innføres forsørgingstillegg allerede fra 62 år, vil tillegget kunne kompensere for at pensjonen er lavere ved tidlig uttak.

Selv om det fra 2011 innføres en mulighet til å ta ut alderspensjon allerede fra 62 år, vil departementet bemerke at 67 år fortsatt vil ha en sentral betydning i folketrygdens alderspensjon. Det gjelder særskilte vilkår om et visst nivå på pensjonene for å kunne ta ut pensjon før 67 år. Det vil dermed fortsatt være en aldersgrense på 67 år dersom pensjonene er under et visst nivå.

Forsørgingstillegg er ikke en opptjent rettighet, men gis som et supplement til pensjonister med lave ytelser. Departementet mener derfor at forsørgingstillegg bør gis først fra 67 år, det vil si at dagens aldersgrense opprettholdes for disse ytelsene.

Fra 2011 kan en velge å ta ut en del av alderspensjonen. Pensjonen kan fritt kombineres med arbeid uten avkorting. Dette reiser spørsmålet om det skal kunne gis forsørgingstillegg til personer som tar ut delvis alderspensjon. En mulighet til å motta delvis alderspensjon og forsørgingstillegg ville blant annet innebære at forsørgingstillegget kompenserer for deler av den pensjonen som man har spart til senere uttak. Siden forsørgingstillegge-

ne er behovsprøvde, bør det etter departementets oppfatning være et vilkår at vedkommende har uttømt sine muligheter for fullt pensjonsuttak for at slike tillegg skal gis. Departementet foreslår at det bare gis forsørgingstillegg til personer med hel alderspensjon.

Departementet foreslår videre at det ikke skal gis ektefelle tillegg for en ektefelle som selv har *rett til* hel alderspensjon, men som foreløpig ennå ikke har søkt om pensjon, eller som har valgt å stanse pensjonen for en periode.

Departementet mener det er en nødvendig konsekvens av de nye reguleringsreglene at forsørgingstillegg til en alderspensjon løsrives fra G fra 2011. Det er viktig med et felles nivå på forsørgingstilleggene (før inntektsprøving) for samtlige alderspensjonister, uavhengig av størrelsen på pensjonen og hvor lenge de har vært pensjonister. Departementet foreslår derfor at barnetilleggene og ektefelle tilleggene til alderspensjonister knyttes til minste pensjonsnivå, slik at tilleggene utvikler seg i takt med det generelle minstenivået for alderspensjonister. Det foreslås at tilsvarende skal gjelde for fribeløpene.

I forbindelse med trygdeoppjøret 2008 ble partene enige om en opptrapping av særtillegget, ordi nær sats, slik at det fra mai 2010 vil tilsvare 100 prosent av G. Minste pensjonsnivå høy sats, jf. folketrygdloven § 19-8 femte ledd som trer i kraft 2011, vil dermed tilsvare to ganger G pr. 1. januar 2011. Departementet foreslår derfor at fulle barnetillegg og ektefelle tillegg fastsettes til henholdsvis 20 prosent og 25 prosent av minste pensjonsnivå høy sats. Dette vil tilsvare dagens nivå på 40 og 50 prosent av G. Fribe løpene justeres tilsvarende.

Det vises til lovforslaget, §§ 3-24, 3-25 og 3-26.

6 Avkorting av pensjon under visse typer institusjonsopphold

6.1 Innledning

Departementet foreslår at reglene for avkorting av pensjon under visse typer institusjonsopphold endres slik at avkortingsreglene knyttes til minste pensjonsnivå og ikke til grunnbeløpet (G) som i dag. Dette skyldes at alderspensjon under utbetaling fra 2011 ikke lenger skal reguleres i takt med G.

6.2 Hovedtrekk ved gjeldende ordning

Pensjonister som har rett til fri forpleining under langtidsopphold som antas å vare mer enn ett år, i helseinstitusjon under statlig eller fylkeskommunalt ansvar, får pensjonen redusert etter folketrygdloven § 3-28, jf. § 3-27. Reglene gjelder ikke for opphold i somatiske sykehusavdelinger, men omfatter blant annet psykiatriske langtidspasienter. Personer som sitter i varetekt, soner straff eller utholder særreaksjoner får også redusert pensjonen, se § 3-29.

Pensjonisten skal ha utbetalt 25 prosent av G og 10 prosent av tilleggspensjonen og/eller særtillegget. Ytelsen skal likevel utgjøre minst 45 prosent av G, begrenset opp til full ytelse etter lovens vanlige regler. Forsørger vedkommende ektefelle eller barn, ytes det et tillegg som tilsvarer pensjon til gjenlevende ektefelle eller barn. Det kan bestemmes at pensjonen ikke skal reduseres, eller reduseres mindre enn etter hovedregelen, dersom pensjonisten etter innleggelsen fortsatt har faste og nødvendige utgifter til bolig og annet. Hensikten med å redusere ytelsen er å motvirke «dobbeldekning» når det offentlige samtidig dekker institusjonsoppholdet.

Arbeids- og velferdsdirektoratet har på noe usikkert grunnlag anslått at det er om lag 120 alderspensjonister som i dag får pensjonen redusert etter disse bestemmelsene.

Pensjonister som er bosatt i kommunale institusjoner, for eksempel sykehjem, får ikke pensjonen avkortet etter disse bestemmelsene, men betaler i stedet et vederlag til kommunen. Størrelsen på ve-

derlaget svarer i hovedsak til reduksjonen i pensjonen etter § 3-28.

6.3 Høring

Da alderspensjon under utbetaling ikke lenger skal reguleres i takt med G, foreslo departementet i høringsnotatet av 3. april 2009 at den delen av pensjonen som i dag knyttes til G i stedet knyttes til minste pensjonsnivå.

Ingen av høringsinstansene har hatt merknader til forslaget.

6.4 Departementets vurdering og forslag

Grunnbeløpet skal fortsatt reguleres i samsvar med lønnsveksten, mens pensjoner under utbetaling fra 2011 skal reguleres i samsvar med lønnsveksten og deretter fratrekkes 0,75 prosent. En videreføring av dagens regler ville ført til at den avkortede ytelsen under institusjonsopphold ville øke mer og utgjøre en gradvis større andel av den opprinnelige pensjonen, siden reglene for avkorting av pensjonen dels knytter seg direkte til G og ikke bare til den utbetalte pensjonen. Departementet foreslår derfor at denne delen knyttes til minste pensjonsnivå.

Minste pensjonsnivå høy sats vil pr. 1. januar 2011 tilsvare to ganger G. For å videreføre en tilsvarende avkorting som i dag, foreslår departementet at pensjonisten fortsatt skal få utbetalt 10 prosent av tilleggspensjonen, og 12,5 prosent av minste pensjonsnivå (høy sats) i stedet for 25 prosent av G. Minstesikringen på 45 prosent av G erstattes av 22,5 prosent av minste pensjonsnivå.

Det vises til lovforslaget, § 3-28 andre ledd.

Innføringen av fleksibel alderspensjon reiser spørsmål ved om en person som har fri kost og losji under oppholdet samtidig skal kunne benytte seg av muligheten for å utsette eller stanse uttaket av alderspensjon. Departementet viser til at det bare er om lag 120 alderspensjonister som i dag får avkortet pensjonen, og en ser derfor ikke behov for å utforme særlige regler om dette nå.

7 Frist for framsettelse av krav

7.1 Innledning

Departementet foreslår at alderspensjonen ytes tidligst fra og med måneden etter den måneden kravet ble satt fram. Tilsvarende gjelder for krav om økning, reduksjon eller stans av pensjonen.

Forslaget er en tilpasning til nye regler om fleksibelt uttak av alderspensjon.

7.2 Hovedtrekk ved gjeldende regler

Alderspensjon, i likhet med de øvrige pensjonene i folketrygden, gis pr. måned, og utbetales fra og med måneden etter den måneden vedkommende fyller vilkårene, se folketrygdloven § 22-12 første ledd.

For å få alderspensjon, må vedkommende sette fram krav om dette. Alderspensjon kan gis for *opptil tre år* før kravet ble framsatt, så fremt vilkårene er oppfylt i denne perioden (det vil si hadde fylt 67 år), se folketrygdloven § 22-13 fjerde ledd.

7.3 Høring

Departementet foreslo i høringsnotatet av 3. april 2009 at alderspensjonen skal ytes fra og med den måneden som er oppgitt i kravet, men tidligst fra og med måneden etter den måneden kravet ble framsatt. Tilsvarende skal gjelde for krav om økning, reduksjon eller stans av pensjon.

Den generelle bestemmelsen i § 22-13 sjettede ledd om at en ytelse kan gis for opptil tre år før kravet ble framsatt dersom den som har rett til ytelsen, åpenbart ikke har vært i stand til å sette fram krav tidligere, eller har blitt feilinformert, vil fortsatt gjelde for alderspensjon.

Departementet foreslo å videreføre dagens bestemmelse om at ytelser kan utbetales fra og med måneden etter den måneden vedkommende fyller vilkårene for alderspensjon. Det vil si at tidligste mulige utbetalingstidspunkt for alderspensjon vil være måneden etter fylte 62 år.

Arbeids- og velferdsdirektoratet slutter seg til departementets vurdering og konklusjon. *Statens pen-*

sjonskasse (SPK) påpeker at det kan oppstå situasjoner der SPK utbetaler alderspensjon (bruttopen-sjon) tre år tilbake i tid, mens pensjonen fra folketrygden utbetales fra et senere tidspunkt. *Pensjonskasseforeningene (De Selvstendige Kommunale Pensjonskasser og Norske Pensjonskassers Forening)* mener at alderspensjonen bør tilstås med virkning fra og med den *dagen* man når aldersgrensen, eller fra og med den *dagen* ytelsen omsøkes fra.

7.4 Departementets vurdering og forslag

Pensjoner i folketrygden gis pr. måned og utbetales tidligst fra og med måneden etter den måneden vedkommende fyller vilkårene. Alderspensjon utbetales dermed tidligst fra og med måneden etter den måneden vedkommende fyller 67 år. Departementet legger til grunn at dagens bestemmelse videreføres. Dette innebærer at tidligste mulige utbetalingstidspunkt for alderspensjon vil være måneden etter fylte 62 år.

Bestemmelsen om å etterbetale for inntil tre år kom da folketrygden ble innført i 1967. De tidligere trygdelovene hadde strenge foreldelsesregler, noe som hadde sammenheng med at trygdeytelsene da til dels var behovsprøvde og bare sikret ytelser på et visst minstestandardnivå. Siden folketrygden bygger på opptjening av rettigheter til alderspensjon uavhengig av inntektsforhold/formue som pensjonist, ble det bestemt at alderspensjon kan ytes (etterbetales) for inntil tre år før kravet ble framsatt.

Med innføring av fleksibelt uttak fra 2011 vil pensjonen bli beregnet på grunnlag av opptjente rettigheter, men også på grunnlag av forventet gjensstående levetid på uttakstidspunktet. Departementet vil bemerke at da pensjonen utmåles etter nøytrale prinsipper, vil den bli høyere ved senere uttak. Det vil derfor ikke oppstå noe tap i utbetalt alderspensjon gjennom perioden som pensjonist. I et slikt system er det ikke naturlig at man får etterbetalt pensjon for perioder før søknadstidspunktet.

Når det gjelder forholdet til offentlige tjenestepensjoner, har Stortinget vedtatt at disse må tilpas-

ses den nye fleksible alderspensjonen fra folketrygden. Departementet legger til grunn at problemstillingen SPK peker på i sin høringsuttalelse vil bli ivaretatt i dette arbeidet.

Departementet foreslår at alderspensjonen ytes fra og med den måneden som det bes om i kravet, men tidligst fra og med måneden etter den måneden kravet ble satt fram. Tilsvarende gjelder for krav om økning, reduksjon eller stans av pensjonen.

Det vises til lovforslaget, § 22-13.

Departementet vil bemerke at den generelle bestemmelsen i folketrygdloven § 22-13 sjette ledd om at en ytelse kan gis for opptil tre år før kravet ble framsatt dersom den som har rett til ytelsen, åpenbart ikke har vært i stand til å sette fram krav tidligere, eller blitt feilinformert, fortsatt vil gjelde for alderspensjon.

8 Lovtekniske justeringer og klargjøringer

8.1 Antatte framtidige pensjonspoeng ved omsorgsarbeid

Ved lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon) ble folketrygdloven § 3-16 endret slik at det fra og med 2010 kan godskrives tre og et halvt pensjonspoeng for omsorgsarbeid. Ved omsorgsarbeid for små barn godskrives det poeng når barnet ikke har fylt seks år innen årets utgang. Som en følge av denne endringen, foreslås det å endre folketrygdloven § 3-20 tredje ledd, hvor det gis særregler om antatte framtidige pensjonspoeng ved omsorgsarbeid for små barn, tilsvarende.

For personer som allerede har fått beregnet uførepensjonen på bakgrunn av gjeldende regler, bør pensjonsutbetalingen ikke endres. Departementet foreslår derfor at endringen skal gjelde for tilfeller hvor uførepensjon innvilges med virkningstidspunkt fra og med 1. januar 2010.

Det vises til lovforslaget, § 3-20.

8.2 Minste pensjonsnivå for pensjonist som forsørger ektefelle

Ved lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon) ble det fastsatt nye regler for minste pensjonsnivå i folketrygdloven § 19-8 for pensjon opptjent etter dagens regler. Minste pensjonsnivå og pensjonstillegg vil erstatte dagens minstepensjon, som består av grunnpensjon og særtillegg. Særtillegget fastsettes etter forskjellige satser, jf. folketrygdloven § 3-3. Særtillegget skal tilsvare to ganger ordinær sats dersom vedkommende fyller vilkårene for rett til ektefelletillegg for forsørget ektefelle over 60 år. Dette innebærer at minstepensjonen utgjør summen av full grunnpensjon og to ganger særtillegg med ordinær sats (det vil si 3 G pr. 1. mai 2010). I Ot.prp. nr. 37 (2008-2009) uttalte departementet at spørsmålet om minstenivå for pensjonist som forsørger ektefelle vil bli vurdert sammen med folketrygdens etterlattepensjoner, forsørgingstillegg og andre familierelevante ytelser.

Departementet foreslår at dagens regler for dobbelt særtillegg videreføres, men slik at de tilpasses de nye reglene for beregning av minste alderspensjonsnivå. Dette innebærer at det fastsettes en egen sats for disse tilfellene. Satsen fastsettes med et kronebeløp som tilsvarer 3 G pr. 1. januar 2011. Deretter reguleres satsen med lønnsveksten justert for effekten av levealdersjusteringen for 67-åringer i reguleringsåret.

Det vises til lovforslaget, § 19-8.

8.3 Garanti for opptjente rettigheter ved utløpet av 2009

Ved lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon) ble det i § 20-20 innført en garanti for tidligere opptjente rettigheter for personer som helt eller delvis skal få alderspensjonen beregnet etter nye opptjeningsregler. Garantien skal beregnes ved fylte 67 år, og kommer tidligst til utbetaling fra samme tid. Det framgår av Ot.prp. nr. 37 (2008-2009) at det skal ses bort fra opptjening etter fylte 67 år. Departementet legger til grunn at det samme skal gjelde når pensjonen endres på grunn av endringer i sivilstand etter 67 år, det vil si at garantitillegget ikke øker eller minker. Dette innebærer at garantitillegget fastsettes med endelig virkning. Regelen er imidlertid ikke presisert i loven, og departementet foreslår derfor å lovfeste at det ikke skal foretas endringer i garantitillegget etter at det er fastsatt.

Det vises til lovforslaget, § 20-20.

8.4 Tilpasning av krav til opptjening ved unntak for forutgående medlemskap de siste tre årene fram til uføretidspunktet eller dødsfallet

Ved lov 19. desember 2008 nr. 107 ble det gjort unntak fra kravet om medlemskap i folketrygden i de siste tre årene fram til uføretidspunktet eller dødsfallet. Se folketrygdloven §§ 12-2, 17-3 og 18-2. Uførepensjon kan gis når den uføre hadde tidligere

opptjening i form av poengår og/eller perioder som medlem i folketrygden i et slikt omfang at pensjon på grunnlag av denne opptjeningen vil utgjøre minst halv minstepensjon. Tilsvarende regler gjelder for pensjon til gjenlevende ektefelle og barnepensjon når avdøde hadde slik opptjening. Kravet til tidligere opptjening er knyttet til reglene for beregning av alderspensjon. Innføring av levealders-

justering og ny regulering er ikke ment å endre kravet til opptjening. Departementet foreslår derfor at det presiseres at det er opptjening beregnet etter reglene i folketrygdloven kapittel 3 (det vil si uten levealdersjustering) som skal sammenholdes mot minstepensjonsnivået som framgår av § 3-4.

Det vises til lovforslaget, §§ 12-2, 17-3 og 18-2.

9 Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslagene har ikke økonomiske konsekvenser for de første årene fra 2011 sammenlignet med de beregningene som ble gjort i forbindelse med Ot.prp. nr. 37 (2008-2009), og har heller ikke konsekvenser

for de langsiktige økonomiske effektene av pensjonsreformen. Forslagene har ikke varige administrative konsekvenser av betydning.

10 Merknader til de enkelte paragrafene i lovforslaget

10.1 Endringer i folketrygdloven

Til § 3-7

Paragrafen gjelder fastsetting av trygdetid for ytelser til gjenlevende ektefelle. Dersom avdøde var alderspensjonist, benyttes i dag den fastsatte trygdetiden. Endringen innebærer at det ses bort fra om avdøde hadde tatt ut alderspensjon. Dersom avdøde var under 67 år, skal trygdetiden alltid fastsettes som om avdøde hadde fått rett til uførepensjon på dødsfallstidspunktet. Var avdøde 67 år eller eldre, fastsettes trygdetiden som om avdøde hadde fått rett til alderspensjon på dødsfallstidspunktet. Trygdetid på grunnlag av opptjente pensjonspoeng tas med. For personer født før 1943 vil øvre aldersgrense fortsatt være 70 år, mens det for yngre årskull vil være en 75-års grense for opptjening av pensjonspoeng.

Det vises til avsnitt 3.4, 4.4 og 4.5.

Til § 3-20

Paragrafen gir særregler om antatte framtidige pensjonspoeng ved omsorgspoeng. Tredje ledd henviser til § 3-16. Endringene er en følge av at reglene for godskrivning av pensjonspoeng for omsorgsarbeid i § 3-16 er endret.

Det vises til avsnitt 8.1.

Til § 3-23

Paragrafen gjelder beregning av tilleggspensjon til gjenlevende ektefelle. Fra 1. januar 2011 justeres opptjente alderspensjonsrettigheter med vedkommendes forholdstall på uttakstidspunktet, og det innføres nye reguleringsregler. Ved beregning av ytelser til gjenlevende skal det ses bort fra at avdødes alderspensjon kan ha vært justert med forholdstall, og at reguleringen fra 2011 ikke følger grunnbeløpet. Avdødes løpende pensjon blir dermed ikke avgjørende for hvilken ytelse den gjenlevende skal få, og det tas i stedet utgangspunkt i de opptjente rettighetene på dødsfallstidspunktet. Var avdøde under 67 år, foretas det en uførepensjonsberegning. Å se bort fra levealdersjustering og ny regulering innebærer en videreføring av dagens regler, men krever at paragrafen omformuleres.

Første ledd gjelder gjenlevende ektefelle under 67 år. Tilleggspensjonen skal utgjøre 55 prosent av avdødes tilleggspensjon. *Bokstav a* gjelder dersom avdøde var under 67 år, og *bokstav b* gjelder dersom avdøde var 67 år eller eldre. Det er tilleggspensjon beregnet etter folketrygdloven kapittel 3 uten levealdersjustering og uten hensyn til nye reguleringsregler som skal legges til grunn.

Andre ledd gjelder når den gjenlevende er uførepensjonist. Beregningen av avdødes tilleggspensjon følger av første ledd.

Tredje ledd gjelder når den gjenlevende er alderspensjonist. Fra 2011 skal alderspensjon beregnes både etter kapittel 3 og kapittel 19. Dette betyr at bestemmelsen i *tredje ledd* ikke gir uttømmende regler for beregning av tilleggspensjonen til en gjenlevende alderspensjonist. Tredje ledd regulerer hvorvidt tilleggspensjonen skal beregnes utelukkende på grunnlag av egen opptjening (alternativ a) eller om den skal beregnes med 55 prosent av ektefellens samlede tilleggspensjonsopptjening (alternativ b). Ved sammenligningen av alternativene a og b skal avdødes tilleggspensjon beregnes som nevnt i første ledd, og den gjenlevendes tilleggspensjon fastsettes etter reglene i §§ 3-8 til 3-16. (Dersom gjenlevende mottok løpende tilleggspensjon, benyttes dermed ikke den løpende pensjonen i sammenligningen). Det gunstigste alternativet legges til grunn for beregningen av den tilleggspensjonen som skal komme til utbetaling. Dersom alderspensjonen ved førstegangstilståelse skal beregnes med rettigheter etter avdød ektefelle, skal tilleggspensjonen (beregnet etter alternativ a eller b) justeres med forholdstall, se § 19-5. Dersom den gjenlevende hadde en løpende alderspensjon fra før, og alternativ b er gunstigst, må den løpende tilleggspensjonen omregnes. I omregningen skal det tas hensyn til at pensjonen ikke har vært regulert i takt med grunnbeløpet. Videre skal det tas hensyn til om gjenlevendes egen tilleggspensjon har vært justert for uttakstidspunkt gjennom forholdstall. Dette gjøres ved at tilleggspensjon fastsatt etter tredje ledd bokstav b multipliseres med forholdet mellom gjenlevendes grunnpensjon på omregningstidspunktet og gjenlevendes egenopptjente

grunnpensjon fastsatt etter tredje ledd bokstav a. Det vises for øvrig til § 19-16 med merknader.

Det vises til avsnitt 3.4, 4.4 og 4.5.

Til § 3-24

Paragrafen gir regler om ektefelle tillegg til uføre- og alderspensjonister. Endringene i *første ledd* innebærer at gjeldende regler videreføres for uførepensjonister. På grunn av at regulering av alderspensjon løsrives fra grunnbeløpet, gis det egne regler om ektefelle tillegg til alderspensjonister i *nytt andre ledd*. *Tredje ledd* omhandler tilfeller der ektefellen skal anses selvforsørget og retten til ektefelle tillegg faller bort. *Bokstav d* endres fra «mottar alderspensjon» til «har rett til hel alderspensjon» for å likestille mottak av alderspensjon med rett til å motta hel alderspensjon. Denne endringen vil også gjelde for ektefeller til uførepensjonister.

Det vises til avsnitt 5.4.

Til § 3-25

Paragrafen gir regler om barnetillegg til uføre- og alderspensjonister. Endringene i *første ledd* innebærer at gjeldende regler videreføres for uførepensjonister og mottakere av tidsbegrenset uførestønad. På grunn av at regulering av alderspensjon løsrives fra grunnbeløpet, gis det egne regler om barnetillegg til alderspensjonister i *nytt andre ledd*. *Nytt tredje ledd* viderefører dagens bestemmelse om at barnetillegget skal reduseres tilsvarende dersom grunnpensjonen er redusert på grunn av manglende trykdetid. Bestemmelsen gjelder for barnetillegg fastsatt etter første og andre ledd.

Det vises til avsnitt 5.4.

Til § 3-26

Paragrafen gir regler om inntektsprøving av ektefelle tillegg og barnetillegg fastsatt etter bestemmelsene i §§ 3-24 og 3-25. Som følge av at ektefelle- og barnetillegg for alderspensjonister skal knyttes til minste pensjonsnivå, endres også fribeløpene for alderspensjonister i tråd med dette. *Femte ledd* endres slik at uførepensjonister og personer som mottar tidsbegrenset uførestønad får fastsatt fribeløpene uendret i tråd med bokstavene a-c. I *nytt sjette ledd* gis det regler for fribeløpene for alderspensjonister.

Det vises til avsnitt 5.4.

Til § 3-28

Paragrafen gir bestemmelser om reduserte ytelser under opphold i helseinstitusjoner og fengsel. *Første ledd* endres slik at dagens regler for avkorting av uførepensjon eller ytelser til livsopphold etter kapittel 16 og 17 videreføres uendret. *Nytt andre ledd* gir bestemmelser om reduksjon av alderspensjon.

Det vises til avsnitt 6.3.

Til § 12-2

Paragrafen gir i fjerde ledd unntak fra treårsvilkåret når vedkommende har tidligere opptjening i form av poengår eller perioder som medlem i folketrygden i et slikt omfang at pensjon på grunnlag av denne opptjeningen vil utgjøre minst halv minstepensjon. Pensjonen skal beregnes etter reglene for alderspensjon, det vil si at det ikke skal medregnes framtidig opptjening etter uføretidspunktet. Bestemmelsen foreslås endret for å gjøre det klart at kravet til opptjening ikke knyttes til den faktiske pensjonen vedkommende ville fått etter levealdersjustering. Det er vedkommendes opptjening etter kapittel 3 før levealdersjustering som skal sammenlignes med minstepensjonsnivået etter kapittel 3.

Det vises til avsnitt 8.4

Til § 17-3

Paragrafen gir i sjuende ledd unntak fra treårsvilkåret når avdøde hadde tidligere opptjening i form av poengår eller perioder som medlem i folketrygden i et slikt omfang at pensjon på grunnlag av denne opptjeningen vil utgjøre minst halv minstepensjon. Pensjonen skal beregnes etter reglene for alderspensjon, det vil si at det ikke skal medregnes framtidig opptjening etter dødsfallet. Bestemmelsen foreslås endret for å gjøre det klart at kravet til opptjening ikke knyttes til den faktiske pensjonen avdøde ville fått etter levealdersjustering. Det er opptjening etter kapittel 3 før levealdersjustering som skal sammenlignes med minstepensjonsnivået etter kapittel 3.

Det vises til avsnitt 8.4

Til § 17-11

Paragrafen gjelder bortfall av ytelser til gjenlevende ektefelle. I dag faller ytelsen bort når vedkommende fyller 67 år. Fra samme tidspunkt avløses ytelsen av alderspensjon. Som en følge av endringene i dagens alderspensjon fra 2011 med muligheter for å ta ut pensjon fra 62 år, presiseres det i *første ledd bokstav a* at ytelser til gjenlevende ektefelle faller

bort dersom vedkommende velger å ta ut alderspensjon.

Det vises til avsnitt 3.5.

Til § 17-12

Paragrafen gjelder pensjon etter dødsfall som skyldes yrkesskade. Ved fastsetting av avdødes pensjonsrettigheter skal det ikke tas hensyn til om det var tatt ut alderspensjon. Opptjeningen skal beregnes på grunnlag av reglene i folketrygdloven kapittel 3, uten hensyn til endringene i dagens alderspensjon fra 2011. Se nærmere merknader til § 3-23. Endringen i *tredje ledd* presiserer at det er avdødes alderspensjon før levealdersjustering som danner grunnlaget for beregning av ytelsen til gjenlevende ektefelle.

Det vises til avsnitt 3.4.

Til § 18-2

Paragrafen gir unntak fra treårsvilkåret når avdøde hadde tidligere opptjening i form av poengår eller perioder som medlem i folketrygden i et slikt omfang at pensjon på grunnlag av denne opptjeningen vil utgjøre minst halv minstepensjon. Pensjonen skal beregnes etter reglene for alderspensjon, det vil si at det ikke skal medregnes framtidig opptjening etter dødsfallet. Bestemmelsen foreslås endret for å gjøre det klart at kravet til opptjening ikke knyttes til den faktiske pensjonen avdøde ville fått etter levealdersjustering. Det er opptjening etter kapittel 3 før levealdersjustering som skal sammenlignes med minstepensjonsnivået etter kapittel 3.

Det vises til avsnitt 8.4.

Til § 22-13

Paragrafen gir regler om frister for framsetting av krav. Fjerde ledd endres slik at bestemmelsen for etterbetaling av alderspensjon tas ut av bokstav a og reguleres i ny bokstav c. Det gjøres ikke endringer i sjettem ledd om adgangen til å gi en ytelse for opptil tre år før kravet ble framsatt dersom vedkommende åpenbart ikke har vært i stand til å sette fram krav tidligere, eller dersom vedkommende ikke har satt fram krav tidligere fordi Arbeids- og velferdsetaten har gitt misvisende opplysninger.

Det vises til avsnitt 7.3.

10.2 Endringer i lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon)

Til § 19-8

Paragrafen gir regler om minste pensjonsnivå for pensjon opptjent etter dagens regler. I nytt *sjettem ledd* videreføres et særskilt minste pensjonsnivå for en person som fyller vilkårene for rett til ektefelle-tillegg for forsørget ektefelle over 60 år.

Det vises til avsnitt 8.2.

Til § 19-16

Paragrafen gir regler for alderspensjon til gjenlevende ektefeller. *Første ledd* endres som følge av at alderspensjon kan tas ut til annet tidspunkt enn ved 67 år, og at alderspensjon skal beregnes med eventuelle rettigheter etter avdøde uansett uttakstidspunkt. *Andre og tredje ledd* henviser til særskilte beregningsregler i folketrygdloven kapittel 3 som skal danne grunnlaget for vedkommendes basispensjon i § 19-5. Hele pensjonen, inkludert den delen av pensjonen som er beregnet på grunnlag av avdødes opptjening etter §§ 3-7 og 3-23, skal følge de generelle reglene i §§ 19-7 til 19-10 om blant annet forholdstall og uttak av alderspensjon. Dersom vedkommende allerede har en løpende alderspensjon, skal denne omregnes, se *fjerde ledd*. Dette innebærer at det skal tas hensyn til den reguleringen og eventuelle levealdersjusteringen som vedkommende har hatt av sin egen alderspensjon. Omregningen av grunnpensjon vil skje etter de samme prinsippene som følger av § 19-13 med forskrifter. For omregning av tilleggspensjon, se merknad til § 3-23 tredje ledd. Nærmere regler vil bli gitt i forskrift, se sjuende ledd. *Femte ledd* viderefører dagens bestemmelse i gjeldende fjerde ledd om at alderspensjonen skal beregnes på nytt utelukkende på grunnlag av egen opptjening dersom vedkommende gifter seg. *Sjettem ledd* slår fast at ved vurderingen av om vilkåret for rett til uttak av alderspensjon før fylte 67 år er oppfylt, tas det bare hensyn til alderspensjon beregnet på grunnlag av vedkommende egen opptjening. Dersom vilkåret er oppfylt, medregnes rettigheter etter avdøde ektefelle i den pensjonen som skal komme til utbetaling. I *sjuende ledd* gis det forskriftshjemmel for beregning av pensjon etter paragrafen.

Det vises til avsnitt 4.4.

Til § 20-20

Paragrafen gir regler om garanti for opptjente rettigheter pr. 31. desember 2009 for personer som helt eller delvis omfattes av nye opptjeningsregler i folketrygdens alderspensjon (folketrygdloven kapittel 20). Dersom de opptjente rettighetene justert for effekten av levealdersjusteringen ved 67 år gir en høyere pensjon enn en pensjon beregnet etter nye regler, skal differansen utbetales som et garantitillegg. Tillegget utbetales tidligst fra fylte 67 år. I *nytt fjerde ledd* presiseres det at endringer i opptjening, sivilstand mv. ikke skal medføre endrin-

ger i garantitillegget. Nåværende fjerde ledd blir *nytt femte ledd*.

Det vises til avsnitt 8.3.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet

tilrår:

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om lov om endringer i folketrygdloven mv. (tilpasninger i folketrygdens regelverk som følge av pensjonsreformen).

Vi **HARALD**, Norges Konge,

stadfester:

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i folketrygdloven mv. (tilpasninger i folketrygdens regelverk som følge av pensjonsreformen) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i folketrygdloven mv. (tilpasninger i folketrygdens regelverk som følge av pensjonsreformen)

I

I lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd gjøres følgende endringer:

§ 3-7 skal lyde:

§ 3-7. *Trygdetid for ytelser til gjenlevende ektefelle*

Når grunnpensjonen til en gjenlevende ektefelle skal fastsettes ut fra den avdødes trygdetid, se §§ 12-15, 17-7 og 19-16, skal trygdetiden fastsettes som om den avdøde på dødsfallstidspunktet hadde fått rett til uførepensjon, *dersom han eller hun var under 67 år*. Var den avdøde *uførepensjonist*, benyttes den fastsatte trygdetiden. Dersom avdødes framtidige trygdetid var fastsatt etter § 3-6 tredje ledd, skal trygdetiden fastsettes på nytt. Opptjeningstiden regnes da fram til dødsfallstidspunktet.

Dersom den avdøde var *67 år eller eldre*, skal trygdetiden fastsettes som om den avdøde på dødsfallstidspunktet hadde fått rett til *alderspensjon*. Trygdetid på grunnlag av opptjente pensjonspoeng tas med, se § 3-5 tredje ledd.

§ 3-20 tredje ledd skal lyde:

Et medlem som blir ufør i en periode da vedkommende etter § 3-16 skal godskrives pensjonspoeng på grunn av omsorg for små barn, får medregnet et framtidig poengtall på minst *tre og et halvt* for hvert år til og med det året det yngste barnet fyller *fem* år.

§ 3-23 skal lyde:

§ 3-23. *Beregning av tilleggspensjon til gjenlevende ektefelle*

Til en gjenlevende ektefelle med rett til pensjon eller overgangsstonad etter kapittel 17 ytes tilleggspensjon med 55 prosent av *den avdødes tilleggspensjon fastsatt etter følgende regler*:

a) *Dersom den avdøde var under 67 år*, fastsettes tilleggspensjonen lik den *ugraderte tilleggspensjonen som den avdøde ville fått om han eller hun på dødsfallstidspunktet hadde fått rett til uførepensjon*, eller den *ugraderte tilleggspensjonen som den avdøde mottok som ufør på dødsfallstidspunk-*

tet. Dersom den avdødes trygdetid blir fastsatt på nytt etter § 3-7 første ledd tredje og fjerde punktum, skal også tilleggspensjonen fastsettes på nytt *dersom det er til fordel for den gjenlevende. Ved omregningen regnes dødsfallstidspunktet som et nytt uføretidspunkt.*

b) *Dersom den avdøde var 67 år eller eldre*, fastsettes tilleggspensjonen på grunnlag av *opptjening til og med kalenderåret før dødsfallet.*

Tilleggspensjonen til en *uførepensjonist* som også fyller vilkårene for rett til pensjon i § 17-3, § 17-4 og enten § 17-5 eller § 17-10, utgjør det største av følgende beløp:

a) pensjonistens egen tilleggspensjon
b) 55 prosent av summen av pensjonistens egen tilleggspensjon og den avdødes tilleggspensjon beregnet etter første ledd.

Tilleggspensjonen til en *alderspensjonist* som også fyller vilkårene for rett til pensjon i § 17-3, § 17-4 og enten § 17-5 eller § 17-10, beregnes på grunnlag av det *gunstigste alternativet nedenfor og utmåles deretter etter reglene i kapittel 19*:

a) *pensjonistens egen tilleggspensjon beregnet etter §§ 3-8 til 3-16*
b) *55 prosent av summen av pensjonistens egen tilleggspensjon etter bokstav a og den avdødes tilleggspensjon beregnet etter første ledd.*

§ 3-24 skal lyde:

§ 3-24. *Ektefelle tillegg*

Til en person som mottar *uførepensjon* og som forsørger ektefelle, ytes det ektefelle tillegg med 50 prosent av grunnpensjonen uten ventetillegg. Grunnpensjonen uten reduksjon for uføregrad og inntekt legges til grunn. *Dersom ektefellen ikke har fylt 60 år*, ytes det ektefelle tillegg bare dersom det ikke kan ventes at ektefellen skaffer seg arbeidsinntekt på grunn av omsorg for barn eller pleie av pensjonisten, eller av andre årsaker.

Til en person som har fylt 67 år og mottar hel *alderspensjon* etter kapittel 19, ytes det ektefelle tillegg tilsvarende 25 prosent av minste pensjonsnivå med høy sats, se § 19-8. Dersom grunnpensjonen er redu-

sert på grunn av manglende trygdetid, reduseres tillegget tilsvarende.

Det ytes ikke ektefelle tillegg hvis ektefellen

- a) har inntekt, inkludert kapitalinntekt, større enn grunnbeløpet,
- b) mottar uførepensjon,
- c) mottar foreløpig uførepensjon,
- d) har rett til hel alderspensjon, eller
- e) mottar avtalefestet pensjon som det godskrives pensjonspoeng for, se § 3-19 sjettede ledd.

Ektefelle tillegg reduseres på grunn av inntekt etter bestemmelsene i § 3-26.

§ 3-25 skal lyde:

Til en person som mottar *uførepensjon* eller *tidsbegrenset uførestønad* ytes det et barnetillegg for hvert barn vedkommende forsørger. *Barnetillegget utgjør 40 prosent av grunnbeløpet.*

Til en person som har fylt 67 år og mottar hel alderspensjon etter kapittel 19, ytes det et barnetillegg for hvert barn vedkommende forsørger. Barnetillegget utgjør 20 prosent av minste pensjonsnivå med høy sats, se § 19-8.

Dersom grunnpensjonen er redusert på grunn av manglende trygdetid, reduseres tilleggene tilsvarende.

Når et barn blir forsørget av flere pensjonister i fellesskap, ytes tillegget til den som får høyest tillegg. Dersom forsørgerne ikke bor sammen, ytes tillegget alltid til den som har den daglige omsorgen for barnet.

Barnetillegg for fosterbarn (se barnevernloven § 4-22) ytes dersom pensjonisten har forsørget barnet i de siste to årene før krav om tillegg blir satt fram. Hvis særlige forhold gjør det rimelig, kan Arbeids- og velferdsdirektoratet fravike dette vilkåret.

Det ytes ikke barnetillegg hvis barnet har inntekt, inkludert kapitalinntekt, som er større enn grunnbeløpet.

Barnetillegget reduseres på grunn av inntekt etter bestemmelsene i § 3-26.

§ 3-26 femte og sjettede ledd skal lyde:

Fribeløpet som er nevnt i første ledd, fastsettes for personer med uførepensjon eller tidsbegrenset uførestønad etter følgende alternativer:

- a) Dersom pensjonisten har rett til ektefelle tillegg, men ikke barnetillegg, skal fribeløpet svare til et beløp lik 3,3366 ganger grunnbeløpet.
- b) Dersom pensjonisten har rett til barnetillegg for barn som bor sammen med begge foreldrene, skal fribeløpet svare til fribeløpet etter bokstav a tillagt 40 prosent av grunnbeløpet for hvert barn. Dette fribeløpet gjelder også for et eventuelt ektefelle tillegg.

- c) Dersom pensjonisten har rett til barnetillegg for barn som ikke bor sammen med begge foreldrene, skal fribeløpet for det første barnet svare til et beløp lik 2,6433 ganger grunnbeløpet. Fribeløpet økes med 40 prosent av grunnbeløpet for hvert barn mer enn ett.

Fribeløpet som er nevnt i første ledd, fastsettes for personer med alderspensjon etter følgende alternativer:

- a) *Dersom pensjonisten har rett til ektefelle tillegg, men ikke barnetillegg, skal fribeløpet svare til et beløp lik 1,6683 ganger minste pensjonsnivå med høy sats, se § 19-8.*
- b) *Dersom pensjonisten har rett til barnetillegg for barn som bor sammen med begge foreldrene, skal fribeløpet svare til fribeløpet etter bokstav d tillagt 20 prosent av minste pensjonsnivå med høy sats, se § 19-8, for hvert barn. Dette fribeløpet gjelder også for et eventuelt ektefelle tillegg.*
- c) *Dersom pensjonisten har rett til barnetillegg for barn som ikke bor sammen med begge foreldrene, skal fribeløpet for det første barnet svare til et beløp lik 1,3217 ganger minste pensjonsnivå med høy sats, se § 19-8. Fribeløpet økes med 20 prosent av minste pensjonsnivå med høy sats, se § 19-8, for hvert barn mer enn ett.*

Gjeldende sjettede og sjuende ledd blir nye sjuende og åttende ledd.

§ 3-28 første og andre ledd skal lyde:

Reduserte ytelser som nevnt i § 3-27 *med unntak av alderspensjon* skal under opphold i institusjon utgjøre 25 prosent av grunnbeløpet pluss 10 prosent av tilleggspensjonen. Ytelsen skal likevel utgjøre minst 45 prosent av grunnbeløpet.

Redusert alderspensjon skal under opphold i institusjon utgjøre 12,5 prosent av minste pensjonsnivå med høy sats, jf. § 19-8, pluss 10 prosent av tilleggspensjonen. Ytelsen skal likevel utgjøre minst 22,5 prosent av minste pensjonsnivå med høy sats, jf. § 19-8.

Gjeldende andre til sjettede ledd blir nye tredje til sjuende ledd.

§ 12-2 fjerde ledd andre punktum skal lyde:

Med «ytelse på grunnlag av tidligere opptjening» menes en ytelse beregnet etter reglene for alderspensjon i kapittel 3 på grunnlag av poengår og perioder som medlem av folketrygden fram til uføretiden inntrådte.

§ 17-3 sjuende ledd andre punktum skal lyde:

Med «ytelse på grunnlag av tidligere opptjening» menes en ytelse beregnet etter reglene for alders-

pensjon i *kapittel 3* på grunnlag av poengår og perioder som medlem av folketrygden fram til uførheten inntrådte.

§ 17-11 første ledd bokstav a skal lyde:

- a) når vedkommende fyller 67 år *eller mottar alderspensjon,*

§ 17-12 tredje ledd skal lyde:

Pensjon etter denne paragrafen beregnes på grunnlag av den uførepensjon eller alderspensjon *beregnet etter kapittel 3* som den avdøde ville ha hatt som yrkesskadd, se §§ 3-30, 12-18 og 19-20.

§ 18-2 sjuende ledd andre punktum skal lyde:

Med «ytelse på grunnlag av tidligere opptjening» menes en ytelse beregnet etter reglene for alderspensjon i *kapittel 3* på grunnlag av poengår og perioder som medlem av folketrygden fram til uførheten inntrådte.

§ 22-13 fjerde ledd skal lyde:

Det gjelder følgende unntak fra bestemmelsen i tredje ledd:

- a) *Barnepensjon* etter kapittel 18 og menerstatning etter § 13-17 gis for opptil tre år før den måneden da kravet ble satt fram.
- b) Overgangsstønad til enslig mor gis for tidsrommet før fødselen dersom kravet blir satt fram innen tre måneder etter barnets fødsel, se § 15-6 andre ledd.
- c) *Alderspensjon etter kapitlene 19 og 20 gis tidligst fra og med måneden etter den måneden da kravet ble satt fram.*

II

I lov 5. juni 2009 nr. 32 om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon) gjøres i avsnitt I følgende endringer i endringene i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd:

I endringen av § 19-8 skal nytt sjettede ledd lyde:

Det fastsettes en særskilt sats for personer som fyller vilkårene for rett til ektefelle tillegg for forsørget ektefelle over 60 år.

Nåværende sjettede til åttende ledd blir sjuende til niende ledd.

Etter endringen av § 19-15 tilføyes følgende endring:

§ 19-16 skal lyde:

§ 19-16. *Alderspensjon til gjenlevende ektefelle*

Alderspensjon til en gjenlevende ektefelle som fyller vilkårene for rett til pensjon i §§ 17-3 og 17-4 og i enten § 17-5 eller § 17-10, fastsettes etter bestemmelsene i paragrafen her. Bestemmelsene i paragrafen her gjelder både for den som fikk rett til pensjon som gjenlevende før *han eller hun har tatt ut alderspensjon*, og for den som får denne retten senere.

Grunnpensjonen *etter § 19-5* beregnes på grunnlag av den avdødes trygdetid dersom den er lenger enn den gjenlevendes trygdetid, se §§ 3-2 og 3-7.

Tilleggspensjonen *etter § 19-5* beregnes *etter bestemmelsene i § 3-23 tredje ledd.*

Dersom den gjenlevende mottok alderspensjon på dødsfallstidspunktet, skal grunnpensjon og tilleggspensjon omregnes.

Dersom pensjonisten gifter seg igjen, skal det ytes alderspensjon på grunnlag av vedkommendes egen opptjening.

Ved vurdering av om vilkåret i § 19-11 første ledd er oppfylt, medregnes kun alderspensjon på grunnlag av vedkommendes egen opptjening.

Departementet gir forskrifter om pensjonsberegning etter denne paragrafen.

I endringen av § 20-20 skal nytt fjerde ledd lyde:

Garantitillegget endres ikke som følge av endringer i sivilstand eller pensjonsopptjening etter fylte 67 år.

Nåværende fjerde ledd blir nytt femte ledd.

III

Endringene i avsnitt I trer i kraft 1. januar 2011, med unntak av endringen i § 3-20 som trer i kraft 1. januar 2010 og gjøres gjeldende for tilfeller hvor uførepensjon innvilges med virkningstidspunkt fra og med 1. januar 2010.

Endringene i avsnitt II trer i kraft straks.

Trykk: A/S O. Fredr. Arnesen. Juni 2009